

FAKTAARK

Mikaelskirken i Tønsberg

Kirken som i middelalderen lå på Slottsfjellet i Tønsberg omtales første gang i 1191. Danske korsfarere forteller da om en vakker kirke viet til St Mikael som lå fritt oppe på berget. Kanoniker av premonstratenserordenen ble underholdt av kirkens eiendommer. Deretter tier dokumentene i over hundre år. Først i et pavebrev fra 1308, om blant annet å gi avlatsprivilegier til de kongelige kapellene, hører vi igjen om Mikaelskirken.

Den var da blitt den tredje i rang av fjorten kongelige kapeller i Norge. Den var også en av fire kollegiatskirker – noe som innebar at den hadde et presteskap som var uavhengig av kirkens myndigheter. Kong Haakon V ga i 1317 inntektene fra 94 gårder til prestekollegiet, og testamenterte i 1319 enda flere eiendommer til dem. Mikaelskirken ble utover 13- og 1400-tallet en av Norges rikeste kirker. I et bevart brev fra 1405 vil unionsdronningen Margareta sende ut pilgrimer til ulike valfartsmål, deriblant én mann til «St Mikkel's berg» i Tønsberg. Mikaelskirken var opprinnelig en romansk korskirke med vestportal, apside, halvrunde alternisjer og sentraltårn.

Modell av ruinene på Slottsfjellet med Mikaelskirken i forgrunnen.
Foto: Jan E. G. Eriksson © Riksantikvaren

Byggematerialet var hugget lokal stein. Grunnplanen er uvanlig i Norge, men paralleller finnes utenlands.

Foto: Arve Kjersheim © Riksantikvaren

Riksantikvaren er direktorat for kulturminneforvaltning og er faglig rådgiver for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken. Riksantikvaren har også ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført og har i denne sammenheng et overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Riksantikvaren
Postboks 8196 Dep
0034 Oslo
Tlf 22 94 04 00
E-post: postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Det har lenge blitt spekulert om når Mikaelkirken ble oppført, hvem byggherren var og hvilken funksjon den opprinnelig hadde. Sikkert er at kirken ble bygget før 1191 og at byggherren må søkes i samfunnets øverste sosiale lag. Mikaelkirken har muligens vært et kongelig kapell helt fra starten av.

Kirkens kor ble ombygget, sannsynlig i begynnelsen av 1300-tallet, i forbindelse med at den ble kollegiatkirke og fikk avlatsprivilegier. Det gamle apsidekoret ble revet og erstattet med et gotisk hvelvet langkor i tegl på grunnmurer av gråstein. De buede nisjene på sidene av det gamle koret ble gjenmurt, men kan fortsatt sees på marknivå på utsiden av ruinen. Et utbygg på korets nordside ble oppført seinere.

På oppdrag av Fortidsminneforeningen ble ruinen fremgravet og tegnet av Haakon Thorsen i 1877. Den ble beskrevet og forsøkt tolket og rekonstruert av professor Johann Meyer i 1926 i Tønsbergs Historie.

Kirkeruinen er i dag et resultat av flere restaureringer, men det mangler dessverre dokumentasjon på hva som er blitt gjort. Store deler av det gotiske koret og det nordlige tilbygget ble rekonstruert allerede i 1878. Etter mangeårig slitasje på murene og skader som oppsto under annen verdenskrig ble det gjort store konserveringsarbeider i 1947. På nordsiden ble deler av koret og tilbygget tatt ned og murt opp igjen. Omfanget til disse arbeidene er markert med moderne brostein og med metallblikk i murfugene. Noen av murkronene fikk da et beskyttende toppdekke. Kirkeruinen ble oppmålt i 1982, og i 1984 ble konserveringsarbeidene gjentatt med festing av løse stein, rensing og spekking av fuger, samt nytt toppdekke på samtlige murkroner.

Ruinen av Mikaelkirken står igjen foran store konserveringsarbeider. Forut for dette er det nødvendig med en grundig kildegjennomgang, og det er håp om at dette arbeidet vil frembringe ny og hittil ukjent kunnskap.

Foto: Harald Ibenholt © Riksantikvaren

Foto: Arve Kjerseim © Riksantikvaren